

SECTION 6. ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE. FINANCE LAW. INFORMATION LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-15>

CASE LAW ON THE REFUND OF COURT FEES IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ СУДОВОГО ЗБОРУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Barikova A. A.

*Doctor of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Administrative Legal Disciplines
National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine*

Барікова А. А.

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-
правових дисциплін
Національної академії внутрішніх
справ
м. Київ, Україна*

Kononov S. I.

*Chief Specialist at the Department
for ensuring the work of the secretary
and judges of the judicial chamber
of the Management of ensuring the work
of the judicial chamber
for the consideration of cases regarding
taxes, fees and other mandatory
payments of the Secretariat
of the Administrative Court of Cassation
Kyiv, Ukraine*

Кононов С. І.

*головний спеціаліст відділу
забезпечення роботи секретаря
та суддів судової палати управління
забезпечення роботи судової палати
з розгляду справ щодо податків,
зборів та інших обов'язкових
платежів секретаріату Касаційного
адміністративного суду
м. Київ, Україна*

Актуальність теми дослідження зумовлена масовістю як судових спорів щодо повернення судового збору, так і випадків звернення до органів судової влади з відповідними заявами. Потрібно зацентувати на істотній бюрократизації цієї процедури, зумовленій дублюванням належних дій для досягнення результату. Так, з метою повернення судового збору особа зобов'язана після отримання ухвали суду повторно звернутися до суду з клопотанням про підготовку подання на повернення судового збору, додаючи відповідне судове рішення.

Керуючись Методичними рекомендаціями підтвердження оплати (повернення) судового збору з Казначейства у комп'ютерній програмі «Діловодство спеціалізованого суду», затвердженими наказом Державного підприємства «Інформаційні судові системи» від 17.07.2023 № 134-ОД, у справі № 520/1093/24 Верховний Суд виокремив такі процедурні аспекти повернення судового збору [1]:

- квитанцію про сплату судового збору можна надсилати до суду лише як додаток до відповідного документа, тому після надходження до суду доказу про сплату судового збору в суду виникає обов'язок перевірити його зарахування до Державного бюджету України на підставі поданого платіжного документа;

- автоматичний (за умови збігу суми судового збору, дати платіжного документа й ідентифікаційного коду платника) та ручний режими поєднання записів про оплату (повернення) судового збору (у разі збігу суми судового збору і дати платіжного документа) зазначають у картці справи, із записами підтверджень про оплату (повернення) судового збору, які надійшли з Казначейства;

- Інструкція користувача підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС, затверджена наказом ДП «ЦСС» від 22.09.2021 № 74-ОД, не встановлює автоматичного надіслання квитанції про сплату судового збору до того суду, на розгляді якого знаходиться справа, у межах якої було сплачено судовий збір, що в частині сплати судового збору повністю узгоджено з приписами частини п'ятої статті 296 Кодексу адміністративного судочинства України, які регламентують для заявника обов'язок надати суду документ про сплату судового збору за подання апеляційної скарги. Лише після надходження до суду доказу про сплату судового збору в суду виникає обов'язок перевірити його зарахування до Державного бюджету України на підставі поданого заявником платіжного документа.

Тому нагальною проблемою після ліквідації Окружного адміністративного суду міста Києва та передання справ, які перебували там на розгляді, до інших окружних адміністративних судів стало повернення судового збору після того, як справи стали надходити до судів апеляційної інстанції в межах процедур оскарження судових рішень, з подальшим переданням цих справ до Шостого апеляційного адміністративного суду за підсудністю.

Релевантна правова позиція Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, викладена в постанові від 24.09.2018 у справі № 805/168/18-а, полягала в тому, що в разі передання справи до іншого суду за підсудністю судовий збір підлягає сплаті на рахунок того суду, який фактично розглядає справу, а повернення вже сплаченого судового збору відбувається відповідно до абзацу другого

пункту 5 розділу I Порядку повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до державного та місцевих бюджетів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 03.09.2013 № 787 (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) [2].

Водночас у постанові від 18.01.2023 у справі № 170/129/21 Велика Палата Верховного Суду відступила від цього висновку та вказала на відсутність підстав вважати, що в такому випадку судовий збір потрібно сплачувати повторно на рахунок того суду, де справу розглядають фактично. Перерозподіл сплачених коштів може здійснювати Державна судова адміністрація України у визначеному нею порядку або в порядку, встановленому іншим компетентним органом держави. Тому кошти судового збору, сплачені позивачем на рахунок конкретного суду, вважаючи, що справа підсудна саме цьому суду, не належать до коштів, які підлягають поверненню, за винятком випадків, коли судовий збір на рахунок суду, що передав справу за підсудністю до іншого суду, сплачено в більшому розмірі, що перевищує розмір судового збору, встановленого законом [3].

Іншою актуальною проблемою під час повернення судового збору стали випадки закриття провадження у справах, які не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства. Згідно з пунктом 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» у випадку закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), сплачену суму судового збору повертають за клопотанням особи, яка його сплатила згідно з ухвалою суду [4].

Зокрема, згідно з обставинами справи № 520/52/24 податковий орган, після ухвалення рішення про закриття провадження у справі, звернувся до суду першої інстанції із заявою про повернення судового збору на підставі пункту 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір», але суд відмовив у задоволенні такої заяви, оскільки питання розподілу судових витрат було вирішено ухвалою Харківського окружного адміністративного суду від 30.04.2024, якою було закрито провадження у справі. Відповідач оскаржив указану ухвалу в апеляційному порядку, але суд апеляційної інстанції відмовив у відкритті апеляційного провадження, тому що згідно з правилами статті 294 Кодексу адміністративного судочинства України ухвала про відмову у поверненні сплаченого судового збору не включена до переліку ухвал, які підлягають апеляційному оскарженню [5].

Верховний суд розтлумачив зазначену правову норму в контексті можливості / неможливості поновити свої права особою, яка подає апеляційну скаргу, в інший спосіб, аніж шляхом оскарження

в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду. На переконання суду касаційної інстанції, оскільки таку ухвалу постановлено після прийняття ухвали про закриття провадження у справі, неможливо її оскаржити разом із рішенням суду. Отож відповідна ухвала суду першої інстанції підлягає оскарженню в апеляційному порядку, оскільки неможливо поновити права апелянта в інший спосіб, аніж шляхом оскарження в апеляційному порядку.

Отже, зменшенню проблемних аспектів процедури повернення судового збору сприятиме її спрощення шляхом законодавчого закріплення такої можливості на підставі судового рішення, яке підлягає автоматичному внесенню до програмного забезпечення, з подальшим надісланням до відділу бухгалтерії та опрацюванням стосовно наявності або відсутності відповідних підстав. У цьому контексті оптимізація процедури повернення судового збору дозволить зменшити навантаження на суддів та працівників апаратів судів, а також сприятиме забезпеченню верховенства права та незалежності судової влади.

Література:

1. Постанова Верховного Суду від 31.10.2024 у справі № 520/1093/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122717108> (дата звернення: 04.09.2025).
2. Постанова Верховного Суду від 24.09.2018 у справі № 805/168/18-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76666879> (дата звернення: 04.09.2025).
3. Постанова Верховного Суду від 18.01.2023 у справі № 170/129/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046337> (дата звернення: 04.09.2025).
4. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (дата звернення: 04.09.2025).
5. Постанова Верховного Суду від 23.01.2025 у справі № 520/52/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124675857> (дата звернення: 04.09.2025).